

Génius, který se neproslavil.

Život a dílo Antonína Burdy

Sledujeme-li dějiny muzikologie jako vědní disciplíny, je možné říci, že hudebněvědný výzkum stojí na třech pilířích. Prvním jsou univerzitní katedry, druhým specializované výzkumné instituce podporované ze státních či soukromých zdrojů. Třetím pilířem, ne vždy zcela viditelným, který je však neméně důležitý než dva dříve jmenované a jehož aktivity s nimi probíhaly a probíhají paralelně, je nezávislý výzkum jednotlivců.

TEXT — JAN BAŤA

Zaměříme-li se pouze na hudební historiografii v českých zemích a vyslovíme-li jména jako **Emilián Troida** (1871–1949), **Otakar Kamper** (1878–1942) či **Gracián Čerňušák** (1882–1961) nebo **Antonín Breitenbacher** (1874–1937), není třeba příliš zdůrazňovat, že bychom toho bez této paralelní a neoficiální linie výzkumu věděli o naší hudební minulosti mnohem méně.

Zdálo by se, že tato nezávislá a paralelní linie po nástupu komunismu zcela zmizela ze scény, ovšem osobnosti jako **Jitka Snížková** (1924–1989) nebo **Zdeněk Šesták** (*1925) nás přesvědčují o opaku. Do této pomyslné kohorty osamělých jezdců patří také dr. **Antonín Burda**, absolvent Přírodovědecké a Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, který po sobě v muzikologii zanechal výraznou stopu, jejíž kontury nejsou dnes – z důvodu nešťastné souhry historických okolností – příliš zřetelné.

Antonín Burda se narodil roku 1902 v Uherském Hradišti, kde také absolvoval obecnou školu a klasické gymnázium. Po maturitě roku 1922 se zapsal na Přírodovědeckou fakultu Univerzity Karlovy v Praze, kde v letech 1922–1926 vystudoval matematiku a fyziku. Z existenčních důvodů začal pracovat jako

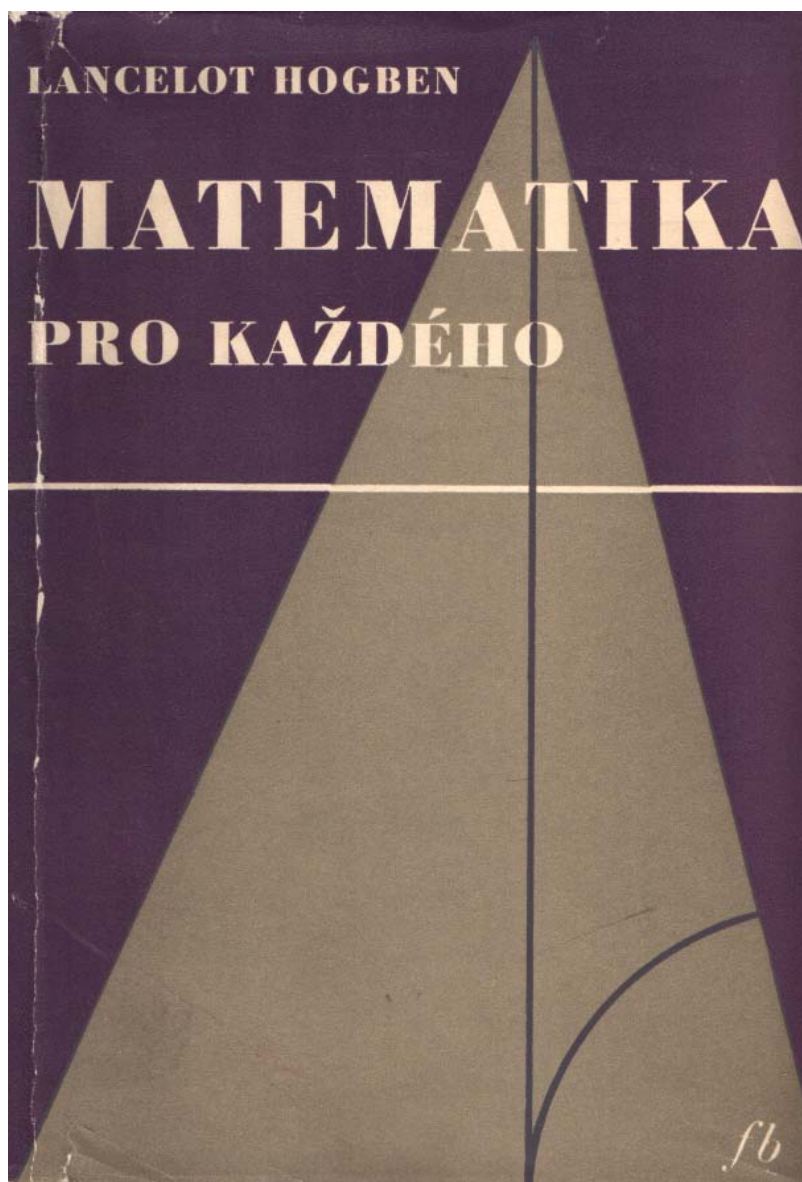
Antonín Burda (1942)

redakční stenograf, později coby redaktor hospodářské rubriky v Národních listech (1925–1931) a posléze v Národní politice, nejprve jako noční a poté i denní redaktor (1931–1945).

Roku 1937 se znovu zapsal ke studiu na Univerzitu Karlovu, tentokrát však na Filozofickou fakultu, kde začal studovat hudební vědu u Zdeňka Nejedlého (1878–1962) a Josefa Huttera (1894–1959), jejichž kurzy si doplňoval přednáškami z fonetiky, filozofie, historie a estetiky. Kvůli uzavření českých vysokých škol v listopadu roku 1939 musel Antonín Burda přerušit studium, k němuž se mohl vrátit až po skončení války. Za války se ovšem na čas stal soukromým žákem Vítězslava Nováka (1942–1943), k němuž chodil na harmonii. Konzultace u Nováka později využil i ve své kompoziční práci, která sice není rozsáhlá, přesto zahrnuje např. *Mši k poctě sv. Václava* (1955), pašije a písňovou tvorbu. Po válce Antonín Burda studium hudební vědy dokončil a roku 1946 pod Hutterovým vedením úspěšně obhájil disertační práci – zrcadlový překlad jednoho z prvních novodobých hudebních slovníků, *Clavis ad thesaurum magnae artis musicae* Tomáše Baltazara Janovky (1669–1741). To je také jediné dílo, které vešlo alespoň z části do širšího povědomí muzikologické obce skrze články, které Burda publikoval v domácí i zahraniční odborné literatuře. Ačkoliv oponentský posudek Jindřicha Čadíka (1891–1979) doporučoval Burdovi knižní vydání, k jeho realizaci bohužel nedošlo, a to ani po autorské revizi dokončené roku 1960. V knižní podobě byl realizován až zcela nový překlad z pera Jiřího Matla (1952–2022), jenž vyšel až o šedesát let později.

Přestože Antonín Burda získal doktorát hudební vědy, profesionálně v oboru nikdy nepůsobil. Roku 1946 krátce pracoval v Národním shromáždění jako redaktor korespondence, poté v letech 1946–1950 zastával post redaktora Svobodných novin. Po jejich zrušení strávil následujících šest let v dělnické pozici v ČKD Tatra Smíchov a od roku 1956 až do svého penzionování v roce 1968 působil jako redaktor oboru matematiky a fyziky v Nakladatelství ČSAV (nynější Academia).

Nutnost plnění pracovních povinností odsunula Burdovu odbornou práci do sféry volného času, který – soudě dle počtu dochovaných děl (srov. jejich soupis v závěru), zahrnujících jak původní více

Obálka Burdova překladu populárně naučné knihy *Matematika pro každého* (1948).

či méně rozsáhlé studie, tak překlady – využil v maximální možné míře. Kromě starší hudební teorie, jež tvoří středobod Burdova odborného zájmu, se soustředil na problematiku pěvecké techniky, což odráželo jeho zaujetí fonetikou. Syntézou Burdových úvah v této oblasti je spis *Kantiléna a jak k ní dospět* (1956). Odborný záběr Antonína Burdy je však mnohem širší. S podporou Českého hudebního fondu vypracoval v 60. a 70. letech 20. století překlady dvou důležitých pozdně antických hudebněteoretických traktátů – Augustinova *De musica* (1967) a Boëthiova *De institutione musica* (1971), k nimž přibývaly další (rozsáhlejší i drobnější) překladové práce z řecké hudební teorie. Vedle překladů Janovky, Boëthia, Augustina a Aristoxena patří k Burdovým vrcholným původním pracím zejména monografie s názvem

Hudební teorie barokního období v českých zemích, již vypracoval na podnět Josefa Beka (1934–2005) z tehdejší Sekce hudební vědy Ústavu teorie a dějin umění Československé akademie věd, a to pro zamýšlený – ovšem nere realizovaný – třetí svazek týmového projektu *Dějiny české hudební kultury*. Ani jedna z těchto prací se bohužel nedočkala vydání v některém z tehdejších nakladatelství, i když o to sám Burda několikrát usiloval.

Zastavme se nyní u osudu Burdova překladu Boëthiova traktátu *De institutione musica*, který v originální verzi nese titul *Hudební výuka neboli Pět knih o hudbě*. Rukopis byl zaslán do Českého hudebního fondu v lednu 1971. Lektorský posudek Emila Hradeckého, vypracovaný o rok později v lednu 1972, velmi ocenil Burdův výkon a doporučil spis k publikování.

CLAVIS
ad
Thesaurum Magnae Artis Musicae

CLAVIS AD MUSICAM
in Elucidatione potissimum Dictio-
narium, seu Terminorum Musicorum
consistens

CLAVIS
Ad Thesaurum Magnae Artis MUSICAE
Seu Elucidarium omnium fere rerum
ac verborum, in Musica Figurali
tam Vocali, quam Instrumentali
obvenientium. consistens
potissimum in Definitionibus &
Divisionibus; quibusdam recentioribus
de Scala, Tono, Cantu, &
Genere Musicae & Sentencijs;
varijsque exquisitis observationibus
in gratiam Cupidorum huius
Artis Studiosorum diligenter,
fideliter, ac fundamentaliter
Alphabetico Ordine compositum a
THOMA BALTHASARE JANOVVKA Patri-
trie Kutenbergensi, Philos: Mag. Vetero-
Pragae ad D. Virginem prope Teyn
Organaedo.

Impensis Authoris, apud quem
venalis invenitur.

Cum licentia Superiorum.
Vetero Pragae in Magno Collegio
Carolino
Typis Georgij Labaun. A. 1701

Eupelis Comicus res est pro-
funda Musica, atque flexilis,
Invenit & semper novum volentibus
Considerare.

Dive Thaumaturge Martyri Joanni
Nepomuceno Incolyto Regni Boemiae
Protectori, Forti fama, honore,
& bonis Periclitantium Defensori
veneroso semper inimicorum Victori
ac efficaci apud Deum Intercesseri.

Dive Thaumaturge Martyr.

K L í ť

k
pokladu velkého umění hudebního

Klíč k hudbě
záležející v objasnění především
rčení čili názvů hudebních.

Klíč

k pokladu velkého umění hudebního
čili vysvětlení téměř všech věcí
a slov v hudbě tvarové, tak hlasové
jak nástrojové se maskytajících,
záležející především v některých
novějších vymezeních a rozděleních
stran škály, tonu, zpěvu a hudebního
rodu a jiných myšlenek i v
rozmanitých shledaných pozorováních,
k libosti dychtivých milovníků
tohoto umění pečlivé, poctivé a
od základu v abecedním pořádku
složený od Tomáše Baltazara Janovky,
občana kutnohorského, filosofie
magistra, v Staré Praze u Božské
Panny u Týna varhaníka.

Nákladem původce, u něhož se
prodává.

S povolením vrchnosti.

V Staré Praze ve velkém shromáždění
Karlově.

Tiskem Jiřího Labauna. R.1701.

Eupelis Kómský shledal, že je
hudba věc hluboká i ohebná, a pro-
ty, kdo jsou vždy nového chtiví,
uvažování hodná.

Božskému divotvárci mučedníku
Janu Nepomuckému, rozhlášenému
ochránci království českého, pověs-
tí slavnoucímu obránci zkušených na-
ctí a státcích, vždy slavnému ví-
tězi nad nepřáteli a účinnému sa-
stánci u Boha.

Božský divotvárec mučedníku.

několiikaletou soudní při, ukončenou smírem až v červenci roku 1982. Podobný osud jako boethiovský překlad čekal i další trojici Burdových prací. Přípravu svazku s traktáty od Aristoxena, Bellermannových anonymů a pseudo-Aristotela, jenž hodlalo vydat nakladatelství Supraphon, přerušila autorova smrt v říjnu 1982. O tři roky později nechal nakladatelství vypracovat na Burdův překlad této trojice traktátů lektorský posudek, který je v podstatě revizí původního překladu vypracovanou Dušanem Machovcem (1929–2005), jež byla dokončena roku 1987. Tím ovšem celý projekt skočil a k vydání nakonec opět nedošlo.

Burdovy práce tedy zůstaly převážně v podobě nepublikovaných strojopisů. Přesto do muzikologického diskursu autor promluvil i několika publikovanými studii, ať už doma nebo v zahraničí. Jako jeden z mála československých muzikologů té doby publikoval opakovaně v německém časopise *Die Musikforschung*, kde vedl polemiku o pravosti tradice považující sv. Řehoře za zakladatele církevního zpěvu.

Jak bylo nastíněno, vedle původních prací dominují Burdovu vědeckému odkazu překlady hudebněteoretických prací. Vedle nich však nalezneme i překlady beletristických a populárně naučných knih. Od 40. až do 70. let se věnoval také překladům teologické literatury šířeným samizdatem. V knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy je dnes uloženo sedmnáct Burdových samizdatových překladů, mezi nimiž nechybí např. Augustinovo *Vyznání* či dílo sv. Terezie z Avily. Ke katolické teologii měl ostatně jako hluboce věřící a konzervativní katolík velmi blízko. Patřil k té části katolické církve, která nepřijala reformy druhého vatikánského koncilu a setrvala na ultrakonzervativní pozici, jež nakonec skončila rozkoem, který trvá dodnes. Výmluvným svědectvím jsou jak Burdovy nepublikované texty (dochované v pozůstalosti), tak i texty otištěné v mnichovském periodiku *Einsicht*.

Když Antonín Burda 31. října roku 1982 zemřel, odešel muzikologickou obcí zcela nepovšimnut. Je to dáno především jeho svěbytným solitérstvím, které umocňoval fakt, že celý život pracoval v jiné profesi, vědecké činnosti se věnoval jen ve svém volném čase a s ostatními odborníky komunikoval převážně písemně (mnohdy v bojovně polemickém tónu). Jeho místo v dějinách

Začátek Janovkova Clavisu v překladu Antonína Burdy (1946).

Ještě týž měsíc byla Antonínu Burdovi ze strany Českého hudebního fondu přiznána tvůrčí odměna za odvedenou práci. V roce 1975 začal Burda jednat o možnosti vydání překladu s Radislavem Hoškem (1922–2005), tehdejší tajemníkem ediční rady Antické knihovny vydávané nakladatelstvím Svoboda, neboť Burdův hotový překlad odpovídal edičnímu záměru vydat svazek o antické hudbě. Nakladatelství text přijalo, požádalo si však jeho úpravy (zejména v oblasti poznámkového aparátu). Nadto hodlalo do svazku připojit i jiné Burdovy překlady (Plútarchos, Filodémos, Bellermanovi anonymové). Spolupráci mezi autorem a nakladatelstvím však silně poznamenaly četné organizační poměry, nedorozumění, časové prodlevy a změny původních požadavků ze strany nakladatelství, které nejenže nevedly k vydání spisu, ale zapříčinily také

**Navzdory jistému
cimrmanovskému
nádechu
v osudech
Antonína Burdy
jeho životní dílo
není mrtvé, ale
může být stále
živou inspirací
a výzvou pro
ty, kdo najdou
odvahu jít v jeho
stopách.**

